

УДК 339.9:339.56

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-25

БАЧИНСЬКИЙ Т.О.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ТОРГІВЛІ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ

У статті досліджено сучасні тенденції світової торгівлі високотехнологічними товарами. Проаналізовано вплив технологічної сфери на економічний розвиток світового співтовариства. Розкрито наслідки технологічної експансії провідних держав на ринку високотехнологічної продукції. Виявлено провідну функцію нових технологій як фактора економічного зростання у посткризовий період.

Ключові слова: високі технології, новітні тенденції, світова торгівля, технологічне співробітництво, глобальний ринок високотехнологічної продукції.

BACHYNSKYI T.

Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko

LATEST TRENDS IN WORLD HIGH-TECH PRODUCTS TRADE

In recent decades, the most important qualitative change in the system of world economic relations has been the formation of a global market for high-tech products. In the era of rapid international scientific and technological development, the role of technology as a factor of economic growth has increased significantly. The right choice of priorities for creating and maintaining the effective functioning of the national innovation system allows to ensure the sustainable development of the country. The position of the leading countries of the world economy is largely determined by their success in the development of high-tech industries of national economies. It is here that there is a sharp competition between different states, in which their business entities, research centers, and relevant government agencies participate. Owning high-tech products in the context of globalization is becoming an extremely important factor in gaining competitive advantage in world markets. This increases the importance of technology as a commodity in world trade, leading to the high dynamics of the world market for high-tech products and its impressive scale.

The article examines modern trends and features of the world market of high-tech products. It is shown that the possession of high technology in the context of globalization is becoming an extremely important factor in gaining competitive advantage in foreign markets. The importance of technologies as a commodity in world trade, which determines the high dynamics of the market of high-tech products and its impressive scale, has been confirmed. New tendencies of technological cooperation of world economy subjects are opened: firstly, development and wide application of high technologies in all spheres of a public life became a global tendency of modern world development; secondly, along with the leading countries in the market of high-tech products, technological expansion is realized by developing countries; thirdly, the growing share of ICT services and software in the hardware market, which is close to saturation. In the near future, the market of high-tech goods is focused on the development and implementation of a new technological paradigm.

Keywords: high technologies, latest trends, world trade, technological cooperation, global market of high-tech products.

Постановка проблеми. В останні десятиліття найважливішою якісною зміною системи світогосподарських зв'язків стало формування глобального ринку високотехнологічної продукції. В епоху бурхливого міжнародного науково-технологічного розвитку істотно підвищилася роль технологій як фактора економічного зростання. Правильний вибір пріоритетів створення і підтримання ефективного функціонування національної інноваційної системи дозволяє забезпечити сталий розвиток країни. Становище провідних країн світового господарства багато в чому визначається їхніми успіхами у розвитку високотехнологічних галузей національних економік. Саме тут ведеться гостра конкурентна боротьба між різними державами, у якій беруть участь їхні господарюючі суб'єкти, науково-дослідницькі центри, відповідні державні установи. Володіння високотехнологічною продукцією в умовах глобалізації стає надзвичайно вагомим фактором отримання переваг в конкурентній боротьбі на світових ринках. Це підвищує значущість технологій як товару у світовій торгівлі, зумовлюючи високу динаміку світового ринку високотехнологічної продукції та його вражаючі масштаби.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемами формування та розвитку високотехнологічних виробництв в рамках інноваційної економіки займалися відомі зарубіжні вчені: Й. Шумпетер, Р. Солоу, Е. Тоффлер, Д. Гелбрейт, П. Друкер. М. Ахо та Г. Розен використали методологію Г. Келлі, щоб визначити технологімісткі групи товарів через використання наявного на той час Стандартного міжнародного торговельного класифікатора (СИТ). Багато українських дослідників аналізують проблеми та тенденції світового ринку високотехнологічної продукції – Г. Воляник, Т. Данько [1], І. Матюшенко, Т. Мельник [2], Т. Осташко [5], Ю.Предко [7], С. Радзівська [3], О. Саліхова [4], О.Таранич [6], Л.Цимбал [7], Ю. Швед [9]. Однак на сьогодні ще залишилися питання, які потребують подальшого дослідження та висвітлення.

Метою статті є розкриття сучасних тенденцій функціонування ринку високотехнологічної продукції.

Викладення основних результатів дослідження. Сучасний розвиток світової економіки характеризується динамічністю та непередбачуваністю змін, зумовлених стрімким розвитком технологічної

сфери [7, с. 117]. За останнє століття саме технологічне співробітництво стало найбільш ефективною формою міжнародних економічних відносин суб'єктів світового господарства. Так, наука, інновації, техніка і технології нині розглядаються як основні фактори зростання та конкурентоспроможності усіх галузей промисловості, а також національних економік загалом [2, с. 185]. Основним показником конкурентоспроможності стає не тільки ціна товару, але і його якість та рівень інноваційності, які, своєю чергою, залежать від проведення НДДКР та обсягів витрат на них, наявності достатньої кількості наукових кадрів, патентної активності, високотехнологічної спрямованості підприємств.

Останнім часом домінує тенденція зсуву центрів зростання світової економіки в країни з порівняно меншою інтенсивністю імпорту, щодо ВВП. Йдеться, першою чергою, про Китай, економіка якого, за прогнозами має зростати темпами 6,5 - 7% щорічно в середньостроковій перспективі при посиленні орієнтації на власне виробництво та забезпечення зростаючого внутрішнього споживання і розвиток низько інтернаціоналізованої сфери послуг [17, с. 15]. Не менш значущий приклад Індії, ВВП якої в середньостроковому періоді буде зростати на 8% за рік, тобто практично швидше усіх інших держав, і вважається, що країна за багатьма напрямками є найперспективнішим світовим ринком, тоді як на сьогодні вона має вкрай низьку імпорту квоту в ВВП (5,2% в паритетному ВВП - 2016 року, включаючи товари і послуги, в порівнянні із середньосвітовими - 16,3%) та виступає одним з найбільш активних провідників політики опори на власного виробника у межах кампанії "Роби в Індії" (Make in India) [16, с. 21]. Загалом за останнє десятиліття у найбільших країн Азії відзначалося скорочення частки імпорту товарів і послуг в національному ВВП, для багатьох держав - далеко не останнє, оскільки високими темпами збільшуються інвестиції у високотехнологічні виробництва.

Розвиток і широке застосування високих технологій в усіх сферах суспільного життя є глобальною тенденцією сучасного світового розвитку. Використання технологій має вирішальне значення для підвищення рівня життя громадян і конкурентоспроможності національної економіки, розширення можливостей її інтеграції в світову економічну систему. Міжнародний ринок високих технологій є динамічним, найбільш глобалізованим і схильним до швидких трансформацій. В даний час вплив високотехнологічних виробництв на економічний розвиток окремих країн і регіонів світу неухильно зростає. Серед країн з найбільш вагомим науково-технічним і технологічним потенціалом слід зазначити США, Японію, Німеччину, Великобританію і Францію. Країни Південно-Східної Азії такі, як Китай, Південна Корея, Малайзія, Сінгапур і Гонконг, час від часу займають лідируючі позиції в окремих напрямках. Для розглянутих галузей характерний високий темп зростання, окрім цього їх особливістю виступає синергетичний ефект впливу на розвиток інших галузей тієї чи іншої країни, як суміжних, так і не зв'язаних на високотехнологічне виробництво [10].

У процесі перерозподілу сфер впливу на світових ринках високотехнологічних виробництв сформувався ряд угруповань лідерства. Так, зокрема, країни Південно-Східної Азії (Китай, Сінгапур, Південна Корея) займають лідируючі позиції в експорті продукції масового споживання - комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, а також електроніки. У той час як у сфері машинобудування, озброєнь і хімії першість утримують такі країни, як США, Німеччина і Китай. Німеччина, Швейцарія і Бельгія та інші європейські країни досягли успіху в експорті продукції біотехнологій і фармацевтики [5, с. 45].

Сучасні тенденції розвитку світової торгівлі високотехнологічною продукцією відображають особливості розвитку даного сектора загалом: зміцнення позицій Китаю та інших азійських країн при збереженні лідируючих позицій США і зменшення частки Японії у світовій торгівлі високотехнологічними товарами, зростання частки фармацевтичних товарів та контрольно-виміральної апаратури з одночасним зменшенням вартісної частки комп'ютерної продукції з точки зору структури світової торгівлі високотехнологічними товарами.

Таблиця 1

Світова торгівля високотехнологічною продукцією за 2013-2019 рр.
(млрд. дол. США) [12, с. 44-48]

Роки	2013	2015	2017	2019
Експорт	4993,0	4805,2	5125,5	5482,7
Імпорт	5185,2	5059,3	5409,6	5813,8
Сальдо	- 192,2	-254,1	- 284,1	- 331,1

За останнє десятиліття відслідковується постійна тенденція до розширення обсягів світової торгівлі високотехнологічними товарами. Так, за 2013 – 2019 рр. ринок високотехнологічної продукції зріс на 489,7 млрд. дол США, тобто на 9,8 %. Водночас ми спостерігаємо стабільне негативне сальдо у зовнішньоторговельному обороті високотехнологічних товарів. Така ситуація склалася у торговельному балансі США, Канади, Мексики упродовж останніх років. Що стосується категорій товарів, за якими спостерігається серйозний торговельний дефіцит з Китаєм, то вони загалом характерні для всього торговельного сальдо США. Першою чергою це комп'ютерна техніка, електронні та електричні компоненти.

Упродовж останнього десятиріччя з метою зниження собівартості американські компанії власними зусиллями створили розвинений центр виробництва і збору електронних пристроїв і компонентів у Китаї та Південно-Східній Азії. Дешевизна таких компонентів виробництва, як кремній, пластик і метал, а також

доступна інфраструктура виробництва, дозволили в ряді випадків повністю перенести або організувати нове виробництво в Азії. Зростання дефіциту окремими категоріям високотехнологічних товарів стало проблемою саме тоді, коли американські бренди з національного ринку почали витіснятися китайськими. Тепер більшу частину доданої вартості від створення таких товарів отримує уже не американська економіка.

Дефіцит торговельного балансу Мексики з Китаєм досягнув у 2019 році 75 млрд дол., ставши найвищим за останні роки. При цьому 98% мексиканських закупівель з КНР склали промислові вироби, такі як мобільні телефони та їх комплектуючі, модулі пам'яті, офісне обладнання та рідкокристалічні пристрої. З 2012 по 2018 рр. китайські інвестиції в Мексику зросли в декілька разів і більше 1000 китайських компаній відкрили в країні свої філії - «Lenovo» і «Huawei» (виробники обладнання), «Hisense» і «Sanhua» (обробна промисловість), «BAIC», «Minth», «Minhua» і «JAC Motors» (автомобільна промисловість), «Sinohydro» (інфраструктура) [14].

Варто зазначити, що сектор високотехнологічних товарів і послуг розпочав активно розвиватися відносно недавно, але на сьогодні є досить різноманітним. Для нього характерно постійний рух, темпи якого зростають по мірі прискорення розвитку науково-технологічного прогресу. До загальносвітових тенденцій ринку високотехнологічних товарів і послуг слід віднести зростання частки ІКТ-послуг і програмного забезпечення ринку обладнання, який близький до насичення. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) має вже не тільки самостійне значення, але й відіграє вирішальну роль у розвитку цифрової економіки як окремих країн, так і глобалізаційних процесів.

На початку травня 2020 року аналітична компанія IDC опублікувала результати дослідження, присвяченого впливу COVID-19 на функціонування ІТ-ринку. За прогнозами експертів, світові ІТ-витрати у 2020 році скоротяться на 5,1 % до 2,25 трлн дол США. У січні аналітики очікували зростання на ті ж 5,1%. Витрати на інформаційно-комунікаційні та бізнес-послуги знизяться 3,4 % до 4 трлн дол США, а витрати на телекомунікації - на 0,8 %. Проте, згідно з прогнозами, витрати на ІТ-інфраструктуру загалом виростуть майже на 4% до 237 млрд дол США завдяки стійким затратам з боку постачальників послуг і постійному корпоративному попиту на хмарні сервіси, що компенсує зниження капітальних витрат на бізнес [17, с. 48].

Згодом, аналітична компанія Gartner представила оновлений прогноз щодо світового ІТ-ринку. Якщо в січні експерти очікували зростання витрат на інформаційні технології на 3,4% за підсумками 2020 року (до 3,9 трлн дол США), то після перегляду озвучили негативний показник - (-8) % (до 3,4 трлн дол США). Прогнозоване падіння галузі аналітики пов'язали з пандемією коронавірусу COVID-19, через яку, як зазначено в дослідженні, відбувається глобальна економічна рецесія, яка, своєю чергою, призводить до зміни пріоритетів серед ІТ-директорів. Тепер вони роблять акцент на витрати у «критично важливі» технології і послуги, що сприяють зростанню або трансформації бізнесу [17, с. 50].

Варто зазначити, що нові технології - це ключ до успішного розвитку, саме тому сектор високотехнологічних товарів і послуг зазвичай не так гостро відчуває наслідки криз і спадів, як традиційні галузі виробництва, а після завершення кризи відновлюється попит, який стримувався упродовж кризових років. Це було особливо помітно після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Уже в 2010 році ринок високотехнологічних товарів досяг до кризового рівня, а згодом розпочалося стрімке зростання. Впевнений поступ на міжнародному ринку демонстрували продажі засобів зв'язку та споживчої електроніки. Водночас частка продажів комп'ютерів, офісної техніки та електронних компонентів знизилася, що пояснювалося насиченням ринку периферійних пристроїв і зниженням цін на ринку комп'ютерів, комунікаційних технологій і пристроїв, поряд зі стрімким розвитком каналів зв'язку, Інтернету.

Таблиця 2

Зростання рейтингу окремих країн – користувачів мережі Інтернету у 2019 році [12, с. 46].

№	Країна	Абсолютний приріст (млн. осіб)	Відносний приріст (%)
1.	Індія	+97,9	+21
2.	Китай	+50,7	+6,7
3.	США	+25,4	+8,8
4.	Індонезія	+17,3	+13,1
5.	Іран	+16,2	+29,1
6.	Україна	+15,3	+60,0
7.	Танзанія	+14,6	+173,0
8.	Італія	+11,5	+27,0
9.	Бангладеш	+10,2	+12,0
10.	Бразилія	+9,9	+7,2

У 2019 році у світі нараховувалося 5,11 мільярдів унікальних мобільних користувачів, що на 100 мільйонів (2%) більше, ніж в минулому 2018 році. Аудиторія Інтернету налічувала 4,39 мільярда осіб, що на 366 мільйонів (9%) більше, ніж у січні 2018 року. У соціальних мережах зареєстровано 3,48 мільярдів користувачів. У порівнянні з даними на початок минулого року цей показник зріс на 288 мільйонів (9%). Сьогодні 3,26 мільярдів осіб заходять в соціальні мережі з мобільних пристроїв [12, с. 47].

Також простежується тенденція збільшення частки ринку фармацевтичної продукції, що чималою мірою пов'язана не тільки зі старінням населення в розвинених країнах, але й зі збільшенням платоспроможного попиту в країнах, що розвиваються. Прогнози компанії «Deloitte» [9] на 2020 рік

передбачали зростання витрат на охорону здоров'я на 4,3% і мали скласти 8734,6 млрд. дол. США, відповідно, буде спостерігатися і тенденція до збільшення загальних витрат на лікарські засоби (на 30% і більше порівняно з 2013 роком) у зв'язку з COVID-19 [3]. Відзначається щорічний приріст обсягів фармацевтичного ринку, максимум якого було досягнуто у 2016году (107,0% в порівнянні з 2004 роком). Незважаючи на попереднє зростання в останні роки відчутно його уповільнення, а зміна обсягів ринку в середньому становить 5-6%. Динамічність фармацевтичного ринку також характеризує і динаміка світового експорту (темپ приросту - 7,7% в порівнянні з 1990 роком) і імпорту (на 10,1%) лікарських засобів. Як показує статистика, спостерігається негативне сальдо торговельного балансу (імпорт фармацевтичної продукції на світовому ринку перевищує її експорт на 7,69%) [13], що свідчить про наповнення ринків імпоротною фармацевтичною продукцією та утиск інтересів виробників країни, в яку постачається продукція.

Особливою характеристикою світового ринку високотехнологічних товарів і послуг є перенесення виробництва до країн з нижчою вартістю робочої сили і широке застосування аутсорсингу. Особливо зарекомендували себе в цьому країни Південно-Східної Азії. Безумовні лідери на ринку аутсорсингу - Індія і Китай, обсяги наданих ними аутсорсингових послуг і їхня якість швидко зростає. З огляду на вищесказане, при дослідженні світового ринку високотехнологічних товарів і послуг потрібно мати на увазі, що аналіз кількісних показників часто не демонструє реальний стан справ в тому чи іншому сегменті ринку. Особливо це стосується ролі і ваги країн, що розвиваються у виробництві і торгівлі високотехнологічними товарами.

Торговельні відносини розвинених і країн, що розвиваються можна розглянути на прикладі США і Китаю. Розвинені країни концентруються на виробництві і експорті унікальних власних розробок в секторі високотехнологічної продукції. Технології ж, які починають морально старіти, а також трудомісткі і витратні операції розвинені держави передають азійським країнам, де вартість робочої сили значно нижче. Тим самим, застосовуючи на практиці теорію життєвого циклу інноваційних продуктів, країни-винахідники з виробників перетворюються в імпортерів. Саме тому величезна частка імпорту США припадає на готове обладнання, а електронні деталі імпортуються в мінімальній кількості, що дозволяє підтримати власне виробництво. Китай та інші азійські країни використовують надану їм можливість розширити виробництво високотехнологічної продукції. Вони закуповують більшу кількість комплектуючих і виробляють з них величезні обсяги високотехнологічних товарів на експорт [14].

Сучасною тенденцією на ринку високотехнологічних продуктів є реалізація космічних проєктів. Прорив, досягнутий у сфері космічних технологій, особливо в галузі засобів виведення космічних апаратів на орбіту і прикладних космічних систем, розглядається Китаєм і Індією в якості бази для поступального нарощування співпраці в регіоні. Забезпечення країнам Азії альтернативного доступу до сучасних космічних технологій сприятиме підвищенню їхнього технологічного потенціалу, перетворення регіону в один з важливих центрів розвитку світової космічної промисловості. Ці зміни в довгостроковій перспективі перекроють сформований в світі баланс сил.

Індія є новатором у сфері надання унікальних видів космічних послуг. Космічна інформація використовується для аналізу і моніторингу даних в таких напрямках, як вирубка лісів, боротьба з низькою продуктивністю земель, нестача питної води, виснаження ресурсів прибережної зони, небезпечні метеорологічні явища тощо. Індія продає провідним державам світу супутникові платформи. Країна міцно влаштувалася на світовому ринку даних дистанційного зондування, освоїла технологію створення міжконтинентальних балістичних ракет [15]. На шляху розвитку аерокосмічної галузі, Китай активно використовує високотехнологічні продукти для космічної діяльності, успішно запускаючи на орбіту супутники (зі 100% рівнем надійності). Китай та Індія активно розвивають двосторонні відносини і спільні проєкти з іншими країнами, розвиваючи співробітництво в галузі космічних технологій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ситуація на світовому ринку високотехнологічної продукції визначається високим рівнем і позитивною динамікою розвитку високотехнологічних виробництв основних країн-експортерів, які, своєю чергою, стимулюють розвиток суміжних галузей промисловості. В останні десятиліття в структурі світової економіки намітилися наступні основні тенденції. По-перше, створення високотехнологічних виробництв є одним з найважливіших світових трендів, які перебувають у взаємозв'язку з національними трендами у сфері науково-технологічного комплексу. По-друге, збільшення частки високотехнологічних галузей за рахунок скорочення частки галузей, де висококваліфікований персонал використовується меншою мірою. По-третє, випереджувальне зростання сектора послуг, в тому числі високотехнологічних. Саме такі послуги стали рушійною силою економічного зростання в більшості країн і відіграють зростаючу роль при впровадженні інновацій в промисловість.

Розкриття сучасних тенденцій функціонування світового ринку високотехнологічних товарів потребує подальшого дослідження перспективних, інноваційних проєктів розвитку сьомого технологічного укладу.

Література

1. Данько Т. Розвиток високотехнологічного підприємництва в країнах ЄС / Т.В. Данько // Вісник НТУ «ХП». Харків : НТУ «ХП». 2012, №12. С. 71–77.
2. Мельник Т. Зовнішня торгівля високотехнологічними товарами: інституціональний вимір / Т.М.Мельник, О.В.Зубко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 185
3. Радзівська С. Україна та країни Азії: торговельно-інтеграційний аспект. Економіст. 2013. № 11. С. 21–24.

4. Саліхова О. Експорт високотехнологічних товарів України як індикатор реалізації інноваційної політики / О.Б. Саліхова // Інвестиційно-консалтинговий портал «InVenture». URL: <http://www.inventure.com.ua/main/analytics/security/govsecurity/eksport-visokotehnolog456chnihtovar456v-ukrani-yak-456ndikator-real456zac456-456nnovac456ino-pol456tiki-1>
5. Структурні зміни у світовій торгівлі як чинник розвитку внутрішнього ринку України : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т.О.Осташко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. ресурс. – К., 2019. – 350 с.
6. Тараніч О. Особливості формування конкурентних переваг розвинених країн на світовому ринку. Економіка і організація управління. №3 (23) 2016. С. 317 – 326.
7. Цимбал Л.І, Предко Ю.В. Глобальна конкуренція на ринку високотехнологічних товарів: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського університету. Випуск 23. Частина 2. – 2019. – С. 116 – 121.
8. Швед Ю. Деякі особливості сучасних процесів економічної інтеграції у Східноазіатському регіоні. Економічний часопис. 2011. № 1–2. С. 37–40.
9. 'Balanza comercial por países. Miles de dólares', Banco de México. [online] Available at: <https://www.banxico.org.mx/SieInternet/consultarDirectorioInternetAction.do?sector=1&accion=consultarCuadroAnalitico&idCuadro=CA8&locale=es> (Accessed: 20 September 2020).
10. High Tech Systems & Materials (HTSM) // Netherlands Ministry of Foreign Affairs. 2017. URL: <https://www.brainport.nl/uploads/documents/HTSM.pdf>.
11. China's high-tech zones lead innovation development // The state council the people's republic of China. 2018. URL: http://english.gov.cn/news/top_news/2018/01/04/content_281476001215492.htm.
12. International Trade Statistics 2019. WTO, Geneva-2, 2019. – 174 p.
13. Global Outlook for Medicines Through 2018: доклад kompanii «IMS Institute for Health care Informatics». (2018). Available at: http://static.correofarmaceutico.com/docs/2014/12/01/informe_ims.pdf
14. The Worldbank. High-technology exports (% of manufactured exports). URL : <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS/countries> (дата звернення: 26.10.2020).
15. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / The World Economic Forum, 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
16. UNCTAD. Trade and Development Report 2020. United Nations Publications, 300 East 42nd Street, New York. – 2020. – 139 p.
17. IMF. World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth – Short-Term Recovery, LongTerm Challenges. IMF, October 2020. – 184 p.

References

1. Danko T. Development of high-tech entrepreneurship in the EU / TV Danko // Bulletin of NTU "KhPI". Kharkiv: NTU "KhPI". 2012, №12. Pp. 71–77.
2. Melnyk T. Foreign trade in high-tech goods: institutional dimension / TMMelnyk, OVZubko // Marketing and innovation management. - 2012. - № 2. - P. 185
3. Radzievskaya S. Ukraine and Asian countries: trade and integration aspect. Economist. 2013. № 11. S. 21–24.
4. Salikhova O. Export of high-tech goods of Ukraine as an indicator of implementation of innovation policy / O.B. Salikhova // Investment and consulting portal "InVenture". URL: <http://www.inventure.com.ua/main/analytics/security/govsecurity/eksport-visokotehnolog456chnihtovar456v-ukrani-yak-456ndikator-real456zac456-456nnovac456ino-pol456tiki-1>
5. Structural changes in world trade as a factor in the development of the domestic market of Ukraine: a collective monograph / ed. Dr. Econ. Sciences, Corresponding Member NAAS of Ukraine TO Ostashko; NAS of Ukraine, SI "Inst. Of Economics. and predicted. NAS of Ukraine ". - Electron. resource. - K., 2019. - 350 c.
6. Taranych O. Features of the formation of competitive advantages of developed countries in the world market. Economics and organization of management. №3 (23) 2016. P. 317 - 326.
7. Cymbal LI, Predko YV Global competition in the market of high-tech goods: current status and prospects. Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Issue 23. Part 2. - 2019. - P. 116 - 121.
8. Shved Y. Some features of modern processes of economic integration in the East Asian region. Economic magazine. 2011. № 1–2. Pp. 37–40.
9. 'Commercial balance by country. Miles of Dollars ', Banco de México. [online] Available at: <https://www.banxico.org.mx/SieInternet/consultarDirectorioInternetAction.do?sector=1&accion=consultarCuadroAnalitico&idCuadro=CA8&locale=es> (Accessed: 20 September 2020).
10. High Tech Systems & Materials (HTSM) // Netherlands Ministry of Foreign Affairs. 2017. URL: <https://www.brainport.nl/uploads/documents/HTSM.pdf>.
11. China's high-tech zones lead innovation development // The state council the people's republic of China. 2018. URL: http://english.gov.cn/news/top_news/2018/01/04/content_281476001215492.htm.
12. International Trade Statistics 2019. WTO, Geneva-2, 2019. - 174 p.
13. Global Outlook for Medicines Through 2018: IMS Institute for Health care Informatics report. (2018). Available at: http://static.correofarmaceutico.com/docs/2014/12/01/informe_ims.pdf
14. The Worldbank. High-technology exports (% of manufactured exports). URL: <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS/countries> (accessed: 26.10.2020).
15. The Global Competitiveness Report 2017–2018 / The World Economic Forum, 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
16. UNCTAD. Trade and Development Report 2020. United Nations Publications, 300 East 42nd Street, New York. - 2020. - 139 p.
17. IMF. World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth - Short-Term Recovery, LongTerm Challenges. IMF, October 2020. - 184 p.

Надійшла / Paper received : 17.08.2020
 Надрукована / Paper Printed : 28.09.2020